

Gunilla Rööf spelar Rikard III med kvinnlig ensemble

– Det är väldigt frigörande att få spela en roll som inte har kärleksbekymmer!

10 NOVEMBER: REPETITIONERNA PÅ Stockholms stadsteaters uppsättning av *Rikard III* har pågått i en vecka. Efter kollationeringen då ensemblen tillsammans läste pjäsen har man mest arbetat med rörelseimprovisationer och grundläggande textarbete. När jag träffar Gunilla Rööf berättar hon att hon inte spelat Shakespeare sedan hon gick ut Teaterhögskolan i Stockholm 1986. Där skulle hon spela Emilia i en *Othello* uppsättning:

– Men Desdemona bröt benet, så jag fick hand om den rollen också. Jag sprang mellan olika dräkter. Det var rätt kul! Shakespeare är så tillåtande. Det finns så mycket lek och lust i hans pjäser. Karaktärerna är så öppna för tolkning och sagan är så kraftfull.

– Birgitta Preiborn på Teaterhögskolan påminde mig nu om att jag redan där kläckte idén om att spela Rikard. Jag blev så tagen av hans utsatthet. Vad händer med den som föds ful? Som ingen uppmärksammar? Sedan har jag burit med mig det här svarta vederstyggliga stycket genom åren, och blivit mer och mer intresserad. Vi har så många Rikards omkring oss. Samtidigt har det lockat att det här är ett av världsdramatikens största narrporträtt – en fantastisk roll som man blir sugen på att spela bara för att den är så välskriven.

UNDER TVÅ DECENNIER på Stockholms stadsteater har Gunilla Rööf mest arbetat med modern dramatik. Men hon har berättat för många om sin önskan att spela Rikard. Det har varit nära några gånger, men det har alltid kommit någonting emellan. För ett par år sedan begravde hon bokstavligt sin Rikard III-dröm vid foten av en pyramid i Egypten.

– Så kom regissören Anette Norberg och ville göra pjäsen här! Då var det bra att min dröm liksom var över. Nu kunde jag möta henne och ensemblen med friska ögon, utan några bestämda idéer om hur jag skulle göra rollen.

Gunilla Rööf i Rikard III. Foto: Lesley Leslie-Spinks

I APRIL 2006 BLEV DET BESTÄMT att Gunilla Rööf skulle spela Rikard. Sedan dess har hon läst texten många många gånger.

– När jag läser tänker jag på tempo och rytm – text, blankvers, avslut, påbörjan. Hur texten kan bära mig och hur jag kan våga låta mig bäras. Jag är – liksom så många i min generation – drillad i det psykologiska spelet, men jag tror att man ska kunna kränga av sig det litet grand när man jobbar med Shakespeare. Och våga lita på formen, versen, flykten framåt rörelsen.

– Att tillägna sig text är först och främst en intellektuell upplevelse.

Gunilla Rööf i Rikard III. Foto: Lesley Leslie-Spinks

Han tänker och försöker förstå vad det står. Det här är ju en pjäs med massor av turer och massor av personer. Vem hör ihop med vem, och varför? Sedan kommer man till en punkt då man måste börja dra ned texten i kroppen. Min kropp måste börja ljuda och vilja säga de här orden. I början vill jag sitta still och läsa. Sedan börjar jag gå omkring och prata högt. På scen ska jag föda denna text som om det vore jag själv som sade den.

EN DEL SKÅDESPELARE ÄR RÄDDA FÖR att se andra aktörer i den roll de själva ska göra, eller läsa om hur dessa tänkt under sitt arbete med rollen. Inte så Gunilla Rööf. Hon har tittat på Laurence Oliviers och Ian McKellens filmer och är på jakt efter Al Pacinos *Looking for Richard*.

– Det vi i gör kommer ändå att bli så annorlunda. Men jag har inte gått och tittat på Riksteaterns uppsättning som spelas nu. Inte för att jag är orolig för att se hur Rikard Wolff gör Rikard, utan för att jag inte vill få några bilder av hur svenska skådespelare idag gör mamman, Margaret och de andra. Jag vill vara fri.

GUNILLA RÖÖF TROR INTE att arbetet med Rikard kommer att skilja sig från hur hon brukar utveckla andra roller:

– Jag har jättelätt att dra jättesnabba tjocka streck med en pensel och är inte rädd för att göra bort mig i början av repetitionerna. Sedan får man fila litet, eller kanske ta bort alltihop. Medan en annan skådespelare börjar jätteförsiktigt, för att sedan sakta men säkert erövra och slå ut. En produktion är en process där man måste hitta den gemensamma vägen. Det blir korsningar där vi befruktar varandra i vårt samspel.

PÅ STADSTEATERN SPELAS RIKARD III av 13 kvinnor med en kvinnlig regissör. Ändå vill Gunilla Rööf inte beteckna uppsättningen som ett genusprojekt.

– Fast häromdagen när vår ensemble hade gjort ett övningspass där vi gick i herrskor och kostym och lekte med mannen inom oss själva, då fick jag en inre bild av hur det hade varit om vårt manliga skådespelarkollektiv här på Stadsteatern hade arbetat i kjolar, högklackat och hårspännen. Jag tror att man skrattat så man nästan kysst på sig. På något sätt är kvinnan en lågstatusvarelse i jämförelse med männen. När kvinnan ändrar status och spelar män på scenen så gör hon det med fröjd och gamman. Mannen kliver ned i status när han ska spela kvinnor, och det blir lätt mest komiskt.

– Men ärligt talat, jag känner att mannen i mig, kvinnan i mig – skit samma. Det är inte min modell. Jag är lycklig över att få arbeta med ett material där jag inte behöver tänka på det. När Malin Ek 1988 spelade man i *I lusthuset* gjorde hon det så bra att hälften av publiken trodde att hon var en nyanställd manlig skådespelare. Det var makalöst, men jag har inte den ambitionen. Jag tänker inte lägga ned min röst eller så. Här finns det ett värde i att publiken vet att vi är kvinnor. Att världen är mer komplex än att det finns mansfrågor och kvinnofrågor.

20 JANUARI: JAG HAR SUTTIT MED på en repetition och blivit imponerad av hela ensemblen, Anette Norberg och koreografen Dorte Olesen. När jag frågar Gunilla Rööf var hon är i sitt rollarbete berättar hon att hon ännu inte spelar karaktären Rickard, utan fokuserar på konflikterna. Men att Rickard liksom kommer smygande vid sidan av, som en skugga:

– Jag är Stanislavskij-baserad. För mig är alltid konflikterna först, och så löser man dem. Jag tänker som om det vore jag. Så småningom får man kontakt med en karaktär, som ofta visar sig göra det litet annorlunda. Som är djärvare, eller mindre djärv.

– Det händer att skådespelare under repetitionerna gömmer sig bakom karaktären, och säger att ”Min karaktär kan inte göra så”. Det kan bli som ett skydd, som man använder för att slippa utsätta sig. Möter jag andra som talar om karaktären så accepterar jag

Gunilla Rööf i Rickard III. Foto: Lesley Leslie-Spinks

det, men jag använder det inte själv. Det blir så lätt att man hamnar innanför ramor som begränsar. När jag i stället fokuserar på konflikten så är fortfarande allting möjligt. Jag får jobba igenom problematiken innan jag bestämmer om en rollgestalt är snabb eller långsam, dum eller snäll.

NU BÖRJAR KLÄDERNA FÅ EN VIKTIG funktion i gestaltningens arbetet. Före lunchen repeterade Gunilla Rööf i en lång kappa, men förklarade att hon skulle ha en ännu längre. Efter pausen prövade hon med en så lång kappa att den fastnade i tronstolen och ställde till med andra intressanta problem.

– Först repeterar man i träningsoverall och är så fokuserad på texten att det skulle vara fruktansvärt; att behöva hantera krångliga scenkläder. Men när

man väl nystat fram några riktningar och förslag på hur man rör sig, då börjar man längta efter kostym. Nu har jag börjat använda rocken med släp. Det är inte det plagget jag kommer att ha i föreställningen, det blir en ny svårighet. De riktiga kläderna har alltid ett annat tyg, en annan lätthet. Hittills har jag inte velat ha kronan, men den kan jag nog ta på mig nästa vecka.

18 FEBRUARI: NU HAR ENSEMBLEN lämnat repetitionslokalen och börjat repetera på Stockholms stadsteaters stora scen. Gunilla Rööf berättar att det är rätt påfrestande:

– Man måste ha tålamod med att en del av det som vi gjort på repetitionslokalen inte syns. Jag står fel, jag måste bredda, jag måste ställa mig högre upp eller längre fram. Jag måste prata högre. Man sysslar inte med rollen, utan med att förstora utan att tappa innehållet. Det är ansträngande fysiskt, man blir tröttare. Samtidigt är det jättekul! Det börjar komma in ljud och ljus och andra tekniska grejor.

– Det stora som är kvar nu är mötet med kläderna. Och att vi ska börja ha litet provpublik. Publiken är viktig för det sista utmejslandet. Det kommer folk. Det kommer folk som inte kan historien i förväg, och som inte vet vad som ska hända.

ÄR PUBLIKEN SÄRSKILT VIKTIG för Gunilla som spelar Rickard? Många som skrivit om pjäsen beskriver honom som ett slags clownfigur.

Gunilla Rööf och Claire Wikholm i Rickard III på Stockholms stadsteater. Foto: Lesley Leslie-Spinks

– Jag skulle inte använda ordet clown, då skulle jag få prestationsångest. Det finns moment av clowneri, men jag ser honom mer som en guide, en spelledare. Och en presen-
tator. Han presenterar sig själv, han presenterar dramat och han presenterar alla som kliver in i dramat. I rollen finns clownen, barnet, token och djävulen – Rickard har många strängar. Det underbara vore att hitta en komik som kommer ur frustration, så att man inte hamnar i att göra sig rolig.

ÄR DET NÅGOT SPECIELLT MED att arbeta med en *Rickard III* där kvinnor har hand om alla rollerna?

– Det är väldigt frigörande att få spela en roll som inte har kärleksbetydelse! De flesta kvinnoroller är olyckligt kära, eller har andra problem med kärleken så att allt kretsar kring det. Därför är det roligt att gestalta en rollfigur som håller på med strategier och makt och våld. Det är så ovanligt. Lika ovanligt är det att få se sina kvinnliga arbetskamrater arbeta med maktstrider, prestigefejder och tupp-
fäktningar. Väldigt stimulerande!

26 FEBRUARI: NÅGRA DAGAR TIDIGARE såg jag en repetition där Gunilla Röör inte bara ägnade sig åt texten, sin rollfigur och medspelarna. Det var också hon som gick ned till sceningången och hämtade en grupp gymnasister som kom som provpublik. Dessutom engagerade hon sig i en diskussion och påpekade att scenarbetarna inte kan flytta en 350 kilo tung gunghäst, hur tyst och snabbt som helst i det trånga utrymmet under scenen. Hur orkar hon?

– Teaterarbetet är kollektivt. Som skådespelare har man ett yttre fält och ett inre fält. Det inre får man arbeta med hemma och i pauserna, men det yttre måste man passa på att jobba med när man är med andra. Det är självklart att alla måste samarbeta för att helheten ska bli bra.

– Det är kreativt för mig att en referensgrupp blir väl omhändertagen. Det är kreativt för mig att killarna som sa sköta hästen vet att vi arbetar tillsammans – att det inte går ut på att de ska serva mig. Man gör varandra.

Gunilla Röör och Malin Halland i *Rickard III* på Stockholms stadsteater. Foto: Lesley Leslie-Spinks

Om jag har det bra med dem, kommer de att ha det bra med mig. Och då kommer jag att bli bättre!

FÖR TVÅ MÅNADER SEDAN HADE Gunilla Röör ännu inte börjat spela karaktären Rickard. Nu gör hon det:

– Han kommer fram mer och mer, han är till exempel så oförsämd. Det betyder inte att jag har gett efter för karaktären, men jag har börjat samarbeta med den. Och jag har ett slit med att inte låta karaktären lägga sig över allting. Jag håller tillbaks den litet och låter situationerna stå i förgrunden. Det jobbet kommer att fortsätta under hela spelperioden. Jag vill att Rickard ska vara levande, man ska inte kunna förutse varje steg han tar.

ARBETET MED RICKARD HAR INTE skiljt sig nämnvärt från andra roller som Gunilla Röör spelat genom åren:

– Men det är oerhört befriande att arbeta med en karaktär som inte är

Gunilla Röör och Ann-Sofie Rase i *Rickard III* på Stockholms stadsteater. Foto: Lesley Leslie-Spinks

olyckligt kär, inte undrar om han ska ta livet av sig, inte ångerfull tänker tillbaka i på det han gjort. Rickard är så framåtriktad och han tittar aldrig bakåt. Han är så taggad och samvetslös, samtidigt som han njuter av livet på ett narcissistiskt sätt. Den typen av roll har jag aldrig haft, och det är en njutning att spela den.

RICKARD ÄR SHAKESPEARES NÄST längsta roll, bara prins Hamlet har fler versnader. Hur har arbetet med att lära texten varit?

– Det enklaste svaret på det är tid. Jag har arbetat med texten sedan i somras, och i princip läst texten varje dag. Jag hade inte lärt mig mina repliker utantill innan vi började repetera. Det vill jag inte göra, för då är det lätt att fastna i tonfall och sådant. Men jag hade läst det som en saga varje kväll, så när vi satte igång i november hade jag historien väldigt klar för mig.

– I och med att det är en så stor pjäs så kan det gå många många dagar från det att man repeterat en scen, tills att man kommer tillbaka till den igen. Men jag har jobbat med texten som helhet varje dag, före repetitionerna. Jag är glad för att vi haft så mycket tid, för trots att jag läst texten varje dag, så sitter den ännu inte perfekt. Men jag förstår den nu, jag omfattar den. Jag vet att om jag kommer av mig under en föreställning så är det inte hela världen, för jag kan haka på den ganska snabbt igen.

GUNILLA RÖÖR FRAMHÅLLER att detta med tiden inte bara handlar om hennes eget arbete. Ensemblen har haft tid att leka och pröva varje scen på många olika sätt:

– Vi har verkligen använt texten under repetitionstiden. Vi har knådat den här degen ordentligt. Och vi är inte klara ännu.

Rickard III hade premiär på Stockholms Stadsteater den 8 mars. I nästa nummer av SHAKESPEARE fortsätter intervjun med Gunilla Röör.

Intervju: Kent Hägglund